

A honismereti táborok tapasztalatai Nógrád megyében

Nógrádban nem előzmények nélkül fogtunk hozzá a megyei honismereti táborok szervezéséhez. Előzménynek kell tekintenünk a hatvanas évek derekától megnyilvánuló honismereti aktivitást, amely elsősorban falukrónika-írásban valósult meg. A mozgalom jó és rossz tapasztalatait figyelembe véve nyitottuk meg 1976-ban a megyei ifjúsági honismereti tábort, s ebben az évben szerveztük meg negyedik alkalommal. Célunk szinte változatlan: megismertetni a szülőföldet és ezzel fokozni a haza iránti szeretetet, alakítani, formálni a fiatalok világnézetét. A tábor sajátos módszereivel hozzá kívánunk járulni a középiskolai tananyag elmélyítéséhez mind értelmi, mind érzelmi ráhatással, neveléssel. A résztvevő fiatalokkal meg kívánjuk szeretetni ezt a tevékenységet, még akkor is, ha nem választják hivatásul a kutatómunkát. A kutatás és feldolgozás módszereinek átadása mindenképpen hasznos.

Eredetileg úgy terveztük, hogy középiskolások és dolgozó fiatalok számára szervezzük a tábort, de erről le kellett mondanunk, mert az üzemek nem szívesen válnak meg a munkáskéztől. Így fokozottabb figyelmet fordítottunk a szakmunkásképző intézetekre, de eléggé gyér visszhangra találtunk. Egyedül a nagybátonyi Zsinkó Vilmos Szakmunkásképző Intézet válaszolt nagy érdeklődéssel felhívásunkra: évente 2–3 jól kiválasztott fiatalot küldenek táborainkba. Ennek hatása — a tanári kar véleménye szerint — az iskola nevelő munkájában is jól érzékelhető.

Nézzük meg közelebbről táborainkat!

Táboraink *kutatási témái* mindig kapcsolódnak közelebbi vagy távolabbi tudományos terveinkhez. Az első táborunkban, 1976-ban foglalkoztunk a falusi étellel, ennek különböző összetevőivel. Például: a családi események hagyományai a születéstől a halálig; a jeles ünnepekkel kapcsolatos hiedelmek; hagyományos szántóföldi földművelés — mezőgazdasági szokások, hiedelmek; a lakáskultúra; a hagyományos paraszti viselet és kivetkőzés folyamata. Ez a témacsoport kapcsolódott néprajzi kutatásainkhoz, s a feldolgozás, anyaggyűjtés igen nagy segítséget nyújtott egy adott település felméréséhez. Ugyanitt városi viszonylatban is vizsgáltunk, nevezetesen Balassagyarmat századeleji polgári életmódját, viseletét, lakáskultúráját „derítettük” fel. S kíváncsiak voltunk a város felszabadulásának eseményeire is.

A második alkalommal a Horthy-korszak munkásmozgalmának történetét vizsgáltunk néhány településen, továbbá a résztvevők megismerhették a bányász hagyományokat, a bányamunkások munka- és életkörülményeit, a bányászok művelődési szokásait, lehetőségeit. A tábor eredményei középtávú tervünk megvalósításához szolgáltattak értékes adalékokat.

A harmadik alkalommal a megyetörténetben is hézagosan feldolgozott témacsoportot jelöltük meg a résztvevők számára: a kapitalista ipari fejlődés hatásának, az építőipari munkások tevékenységének, a paraszti élet változásainak kutatását, valamint az ipari változások hatására kialakult kulturális, művelődési helyzet vizsgálatát.

Ez évi témánk: a társadalmi és termelési struktúra változása a történelem folyamán — Szécsényben. Ezt a tábor szervezetének megfelelően több résztemára bontjuk fel: vizsgáljuk a néphagyományok változásait, a munkásmozgalom történetét, a művelődéstörténetet. Először foglalkozunk — szintén tudományos terveinkből eredően — a középretegek kutatásával, illetőleg most indítunk először régészeti csoportot.

Amint már említettem: témáink szorosan kapcsolódnak a múzeumi tevékenységhez. Ehhez keressük meg azt az elhelyezési lehetőséget, hogy a rendelkezésre álló 10 napot a leghasznosabban tudjuk felhasználni. Ezért szerveztük a tábort Balassagyarmaton, Nagybátonyban, Rétságon, illetve ez évben Szécsényben.

Szólnom kell ezután a táborok *szervezési, szervezeti* gondjairól. Amikor — 1976-ban — a HNF kezdeményezésére megkaptuk a honismereti tábor rendezésének feladatát, bizony nehéz probléma előtt álltunk. Önállóan még nem szerveztünk tábort, s ha nem állnak rendelkezésünkre az előbbieken említett tapasztalatok, nehezen tudtunk volna elindulni. Örvendetes volt, ahogyan a középiskolák reagáltak felhívásunkra. Jelentkező volt bőven! Később azonban kiderült, hogy a választott időpontban sok jelentkező a felvételi vizsgákra készült, illetve az építőtáborok is sok tanulót lekötöttek. Rájöttünk közben arra is, hogy az iskolák nem éppen az érdeklődő tanulókat küldték. Így az első táborunk nem sok eredményt hozott. Hozzájárult ehhez, hogy az előkészítés sem volt elégséges, bár akkor úgy véltük, hogy mindent megtettünk a

siker érdekében. Végül pedig rájöttünk, hogy túl magasra állítottuk a mércét, feltételeztük, hogy a tanulók rendelkeznek bizonyos előtanulmányokkal. Lehetne még sorolni a problémákat, de elégedjünk meg annyival, hogy levontuk a tanulságokat, s a következő táborok már más alapokon indultak.

A második tábor szervezéséig rendelkezésünkre álló időben — az iskolák segítségével — személyes kapcsolatokat alakítottunk ki azokkal a tanulókkal, akiknek a közreműködésére számítani lehetett. Megkerestük a nagy hagyományú honismereti szakkörrel rendelkező intézményeket, pl. a Madách Gimnáziumot, ahol mindannyiunk által ismert és tisztelt néhai *Czakó Gyuri bácsi* hosszú évekig volt irányítója ennek a munkának. Körülnéztünk ifjúsági pályázóink között is. Ennek eredményeként második táborunk résztvevőinek már kétharmada vonzódott az ilyen jellegű munkákhoz. Tovább kellett gondolnunk azt is, hogy a 10 napos tábor idején hogyan adhatunk hatékonyabb segítséget. Rájöttünk, hogy 4—6 fiatalnál többet nem helyezhetünk el egy kiscsoportban. Bővíteni kellett tehát a kiscsoport-vezetők számát. Az alapot a muzeológusok adták. Jelenleg a múzeumi szervezet valamennyi munkatársa — szakterületének megfelelően — részt vesz a tábor munkájában és nyugodtan állíthatom: eredményesen!

Első alkalommal csak a táborra koncentráltunk. A dolgok természetéből adódik azonban, hogy a tábor munkáját nem lehet kiszakítani a honismereti munka egészéből, a közművelődési tevékenység egészének szerves részeként foghatjuk csak fel, amelyet megfelelő tudományos alapokra helyezve kell végeznünk. Ez a felismerés tette lehetővé, hogy most már „válogathatunk” a jelentkezők között, s ennek következménye a tábor hatásfokának növekedése. Ezt eredményeink tanúsítják. Csak azt említem meg, hogy az országos helytörténeti és néprajzi pályázatokon olyan sikereket érték el a tábor lakói, amilyent eddig még soha nem tudott felmutatni a megye. (2 fő második, 2 fő harmadik díjat kapott, 4 fő pedig jutalomban részesült.) Ennek alapján hívtak meg néhány fiatalot az országos táborba. Eddigi munkánk eredményét mutatja az is, hogy az idei táborba 93 tanuló jelentkezett a 45—48 helyre. A válogatásnál gondosan ügyelünk arra, hogy megfelelő számban kerüljenek be olyan tanulók is, akik a következő táborok alkalmával hasznos segítők lehetnek a kutatásban. A gyerekekkel való foglalkozásunk egyik nagy eredményének és jutalmának tartjuk, hogy a már főiskolai tanulmányokat folytatók újra meg újra jelentkeznek táborainkba, sőt egy alkalommal sorkatonai szolgálatot teljesítő fiatal is visszakiváncozott.

A tábor szervezése és élete

A tábort egész évben folyamatosan szervezzük: az egyik befejezésekor kezdetét veszi a következő előkészítése. Az értékelés után a tanulók végzett munkájáról értesítjük az iskolákat. Majdnem mindenhol nyilvános dicséretben részesítik a táborban jól dolgozó tanulókat. Ennek óriási jelentősége van akkor, amikor hozzáfogunk a tényleges szervezéshez. Az érdeklődő tanulók évközben több alkalommal bejönnek a múzeumba, s itt készülnek a diákpályázatokra, illetve kutatják a következő tábor anyagát. Szíves segítőt re találnak ebben a munkában a Megyei Levéltárban is. Tehát részben már alakul a tábor létszáma! A tanév második felében felkerjük az iskolák igazgatóit és KISZ-alapszerveit, hogy javasoljanak a tábori munkára tanulókat. A tudatos és együttes kiválasztás eredményeként személyesen is megismerjük a jelentkező tanulók nagy hányadát. Az első előkészítő foglalkozáson valamennyi jelentkező részt vesz. Itt tájékoztatót kapnak a honismereti mozgalomról, az adott téma lényegéről, fontosságáról, továbbá a tábor rendjéről, majd véglegesítjük a csoport-beosztást. Az előkészítő foglalkozás után a kiscsoport vezetői 2—3 alkalommal — ismertetik a konkrét tennivalókat, részletezik a feladatokat. Így, amikor sor kerül a tábor megnyitására, a fiatalok ismerik feladatukat, egymást és vezetőiket.

A tábor első napján — túl az ünnepélyes megnyitón és az elhelyezkedés „nehézségein” — még egyszer lehetőség nyílik a kiscsoportok programjának egyeztetésére. A második naptól kezdve pedig egésznapos, komoly munka folyik a táborban. Az adatközlők előzetes felkeresésével igen sok időt takarítunk meg, szabadítunk fel a kutatás számára.

A gyerekek hallatlan fegyvelmezettséggel, s emellett nagy jókedvvel vetik magukat a munkába. Sokszor estébe nyúlóan is a területen vannak, és hazaérkezésükkor vitatják meg, dolgozzák fel aznapni élményeiket. Ez a munka 6—7 napon keresztül tart. Közben egy napot pihenésre szánunk és általában kirándulással töltünk el. A 10. napot arra használjuk, hogy a kutatási élmények alapján véglegesítsük a pályázatok vázlatát.

Meg kell említenem, hogy a táborban létrehoztunk egy „technikai csoportot”, amelynek feladata a szabadidős programok lebonyolítása, a tábor életének, valamint azoknak a tárgyaknak és dokumentumoknak a fotózása, melyeket nem adnak át a gyűjteményünk számára. A tábor élete — úgy gondolom — jól szervezett, célirányos, megfelel a résztvevők életkori sajátosságainak.

A tapasztalatok összegezése:

1. A táborok szervezését, lebonyolítását a *művelődési folyamatok* egészébe ágyazottan lehet elvégezni. Ismernünk kell az iskolai követelményeket, tisztában kell lennünk a megszerzett ismeretekkel, hogy erre építve a mérce pont ott legyen, ahol kell! A folyamatot úgy is értenünk kell, hogy *folyamatosság!* Folyamatosan kell foglalkoznunk a tanulókkal, s ugyanilyen kapcsolatokat kell létesítenünk az intézményekkel.

2. Egyetlen szerv, intézmény sem vállalkozhat arra, hogy egyedül, önmaga rendezzen-szervezzon tábor. Mindenkor szükség van arra a politikai és mozgalmi „háttérre”, amelyet a HNF, illetve a KISZ tud csak nyújtani.

3. Egyetlen hivatal, társadalmi és tömegszervezet sem vállalhatja, hogy szakmai „háttér” nélkül önmaga tartson fent tábor. Mindenképp vallom, hogy — a honismereti táborok esetében — a múzeumok tudják megadni azt a szakmai-tudományos irányítást, amely egy másfajta világnézet, a szocialista világnézet kialakítását eredményezheti.

4. Alapos és eredményes munkát csak a tanulók érdeklődésének megfelelően szervezett kiscsoportokban lehet végezni, természetesen alapozva az eddig megszerzett ismeretanyagra. Ekkor adódik lehetőség ugyanis arra, hogy a gyerekek életközelségbe kerüljenek és eredményeiket saját sikerüknek foghassák fel.

5. Nem szabad elsődlegesnek tekinteni a hézagpótló gyűjtést, bár mindannyian örülünk, ha értékes tárgyat, dokumentumot sikerül a területen megszerezni. Helyesebb, ha ezt is nevelési céljaink megvalósítása érdekében hasznosítjuk.

6. A honismereti tábor munkájában számítanunk kell azoknak a segítségére, akik — akár mint adatközlők —, tapasztalataik révén ismerik céljainkat és tisztában vannak a mozgalom lényegével.

7. Az erkölcsi-politikai felelősségen túl, az említett társadalmi és tömegszervekkel közösen kell vállalni a táborok anyagi támogatását.

Úgy gondolom és remélem, hogy sikerült felvillantanom eredményeinket és tapasztalatainkat a honismereti táborok munkáját illetően. Remélem, hogy érzékeltettem azt a hasznos nevelő tevékenységet is, amely nélkül a táborok értelmüket veszítik.

